

Gençlerin Ulaşabilirliğini Engelleyen Etkili Yöntemler

Prof.Dr. Hilal Özcebe
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı
hilalozcebe@gmail.com

Dünyada Gençlerde Tütün Kullanımı

- **Tütün salgını** -Yılda beş milyon ölüm
- Tütün firmaları -**Hedef grup:Gençler**
- Tütüne bağlı ölüm -**250 milyon çocuk-genç**
- Adolesanlar (13-15)
-**%10'dan fazla kullanma**
- Adolesan (10 yaş altı)
- **%25 deneme**

WHO, 2010

Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Hergün Sigara Kullanma (%) (Türkiye,2008)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
15-24	34,9	9,1	21,7
25-44	53,1	16,2	34,7
46-64	44,3	10,3	27,0
65,+	17,9	1,6	8,7
Toplam	43,8	11,6	27,4

GATS, 2008

Hergün Sigara Kullananların Başlama Yaşları (%) (Türkiye,2008)

Başlama Yaşı	Erkek	Kadın	Toplam
<15	22,2	12,4	19,6
15-17	40,3	36,5	39,3
18-19	21,1	22,1	21,4
20,+	16,4	28,9	19,7
Toplam	43,8	11,6	27,4

GATS, 2008

Küresel Gençlik Tütün Araştırması-Türkiye

6, 7, hazırlık ve lise 1. sınıflar

2003- %6,9; erkekler %9,4 ve kızlar %3,5

2009- %8,4; erkekler %10,2 ve kızlar %5,3

Farklı Gruplarda:

- İlköğretim yıllarında - %7-9
- Lise yıllarında - %29-50
- Üniversite yıllarında - %21-48

- Çalışan gençler - %58

Özcebe, SB, 2008

Gençlerin Sigaraya Başlama ve Kullanma Nedenleri

- Ailenin sosyekonomik, kültürel ve davranışsal etkisi
- Arkadaş etkisi
- Gencin sosyodemografik ve psikososyal yapısı
- Sigara reklamları
- Ulaşılabilirlik

Ulaşılabilirlik

- Bakkaldan veya marketten rahatlıkla sigara alabilenler
  - Erkeklerde %57,1 ve Kızlarda %37,7
  - Toplam %52,8
- Bir tütün firması temsilcisi tarafından kendisine bedava sigara verildiğini belirtenler
  - Erkeklerde %8,4 ve Kızlarda %5,6
  - Toplam %7,4

???

Gençlerde Tütün Kontrolü Stratejileri

“Başlamamayı sağlamak”

“Sigara dumanından pasif etkilenimi önleme”

“Bırakmayı sağlamak”

- Reklam, sponsorluk ve tanıtım yapılmaması
- Ulaşılabilirlik ile ilgili sınırlamalar
- Bilgilendirme, eğitim, beceri kazandırma
- Kapalı ortamda tütün kullanılmaması
- Bırakma tedavisi

Gençlere Yönelik Müdahaleler

- “Tütün kullanımının zararları” bilgilendirme
- Okul tabanlı başlamayı önleyen müdahaleler
- Medyada tanıtım, bilgilendirme ve kampanya tarzında müdahaleler
- Tütün reklamlarının yasaklanması
- Ulaşılabilirlik ile ilgili müdahaleler

Lantz PM, Jacobson PD, Warner KE, Wasserman J, Pollack HA, Berson J, and Ahlstrom A. Tobacco Control 2000;9:47–63.

Ulaşılabilirlik !!!

- 18 yaş altında belge isteme
- 18 yaş altında sigara satılmaması
- Sigara satışının makina, internet üzerinden yapılması
- Satış noktalarında çalışanlara yönelik müdahaleler
- Piyasada tütün ürünü hatırlatan ürünlerin pazarlanmaması (sakız, oyuncak)
- Tütün ürününün fiyatının artırılması

Satış Noktalarına Yönelik Müdahaleler

- Yasalar - sigara satışını yasaklama-ulaşılabilirliği azaltmaktadır.
  - Özellikle çocuklara satış yapan yerlerin cezalandırılması,
  - Bu uygulamanın sahada izlenmesi olumlu sonuç vermekte,
  - Çocuklara tütün satışlarıyla ilgili ihbarlar genel olarak azalmaktadır.

Forster JL, Widome R, and Bernat DH. Am J Prev Med 2007;33(6S):335–339.
Jason LA, Pokorny SB, Adams M. Social Science & Medicine 67 (2008) 1700–1707.

Satış Noktalarında Yasaklama Sonrası Endüstri...

- Yasa dışı yollarla satma.... Yasal önlemler alınması
“Endüstrinin yasa dışı uygulamaları”

Lantz PM, Jacobson PD, Warner KE, Wasserman J, Pollack HA, Berson J, and Ahlstrom A. Tobacco Control 2000;9:47–63.
Fichtenberg CM and Glantz SA. Pediatrics 2002;109:1088-1092.

Satış Noktalarında Cezalar

- Satış noktalarındaki kişilerin eğitimi ve toplumun harekete geçirilmesi
- Satış yapan kişiyi izleme, gerekirse müdahale etme ve uyarma, satış yapan kişinin davranışlarını etkilemektedir.
- Cezalar- az ise caydırıcılığı azalmakta-
- Kademeli cezalandırma- satış ruhsatının iptali-

Lindsay F Stead, Tim Lancaster. Tobacco Control 2000;9:169–176.

Bu konuda çalışmalar, satış noktalarına yönelik müdahale tütün kontrol programı bütünü içinde etkili olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde bu konuda araştırmalara gereksinim vardır...

Tütün Ürünü Fiyatın Artırılması

Fiyat Artışı ve Gençlerin Yanıtı

- Gençlerin yanıtı erişkinlere göre 3 kat daha fazladır.
- Öğrenim durumu azaldıkça yanıt artmaktadır.
- Erkeklerin yanıtı daha fazladır.

Ross H, Chlouka F. SEJ, 2004; 70(4):796-815

Liang L, Chalouka F, Nichter M ve Clayton R. Addiction 1998:105-122

Ding A, Yale Journal of Biology and Medicine 2005;78:37-44

Fiyat Artışı – Kullanıcı Yanıtında Farklılıklar

- Kullanımda azalma ve içilen sigara sayısında azalma olmaktadır.
- Halen kullananlarda yanıt deneyenlere göre daha fazladır.
- Yoğun içicilerde yanıt daha fazladır.
- Başlamayı da azaltıyor.

Ross H, Chlouka F. SEJ, 2004; 70(4):796-815

Liang L, Chalouka F, Nichter M ve Clayton R. Addiction 1998:105-122

Ding A, Yale Journal of Biology and Medicine 2005;78:37-44

Dünyada Gençlerde Ulaşılabilirliği Önlemeye Yönelik Yasal Önlemler

TKÇS Gerekçesinde...

- *“Bütün dünyada çocukların ve ergenlerin sigara ve diğer tütün ürünlerini kullanmalarındaki, özellikle giderek erken yaşlarda sigara içilmesindeki artıştan derin kaygı duyarak....”*
- *“ Bütün dünyada kadınlar ve genç kızların sigara ve diğer tütün ürünlerini tüketimindeki artıştan endişe ederek ve kadınların politika belirlenmesi ve uygulanmasının tüm basamaklarına katılmalarının ve cinsiyete özgü tütün kontrolü stratejilerinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak...”*
- *“Sivil toplum örgütlerinin ve profesyonel sağlık kurumları, kadınlar, gençler, çevre ve tüketici grupları, akademik kuruluşlar ve sağlık kuruluşları gibi tütün endüstrisi ile bağlantısı olmayan diğer sivil topluluk üyelerinin tütün kontrolünde ulusal ve uluslararası alandaki özel katkılarını ve bu faaliyetlere katılımlarının hayati önemini vurgulayarak...”*

TKÇS- Madde 6- Fiyat ve Vergi Önlemleri

Taraflar, fiyat ve vergi önlemlerinin ***başta gençler olmak*** üzere toplumun çeşitli kesitlerinde tütün kullanımının azaltılmasında etkin ve önemli araçlar olduğunu kabul ederler.

TKÇS- Madde 16- Çocuklara ve çocuklar aracılığıyla satış yapılması

18 yaş altı

- Satış noktalarında uyarılar, kimlik
- Doğrudan ulaşılabilir yerlerde satılmaması
- Tütün ürünü taklit eden oyuncak ve gıda yasaklanması
- Otomatik tütün satış makineleri olmaması
- Ücretsiz tütün ürünü dağıtılmaması
- Tek tek satışın izlenmesi ve yasaklanması
- Cezalar....

Ülkemizde 4207 sayılı Yasa

- Reklam, tanıtım ve sponsorluk
- Amblem, marka ve işaret olması
- Medyada görülmesi
- 18 yaş altı satılması
- 18 yaş altının ilgili işlerde çalışması
- Tek tek satışı, küçükpakette satışı
- Ceza- hapis
- Tütün mamülünü hatırlatan oyuncak ve gıda

Ulusal Tütün Kontrol Programı

“Gençlerin Ulaşılabilirliği

Çalışma Grubu”

Eylem Planı (2008-2012)

- Satış yapılmaması-18 yaş
- Belge isteme- 18 yaş
- Toplum bilincinin oluşturulması- 18 yaş
- Tütün mamullerinin doğrudan ulaşılabilir yerlerde satılmaması
- Tütün mamullerinin tanıtım ve reklamına yönelik eşyaların satılmaması
- Gençlerin bir arada buldukları yerlerde içilme ve satışın olmaması

Türkiye, 2009 ve 2010

	2009	2010
Satış	226-256	300-442
İstihdam etme	1	3
Tek/Küçük paket olarak satma	73	125
Telefon, İnternette satış	5	15
Satış poster-18 yaş	3	8
Ruhsatsız satış ya da alma Toptan-parekendeee	843	2096

18 yaşından küçüklere sigara satışı yapma suç duyurusunda bulunma:

- 2009 yılında %00 2,3
- 2010 yılı ilk altı ayda %00 1,9
- Toplam işletme sayısı 206.103 –
- 2009 ve 2010 ilk 6 ay...48 ve 39 bildirim..

Satış Yapılmaması

- 2009 yılında 48 perakende satıcı
- 01.01-31.06.2010 39 perakende satıcı
- **2009 yılı - sonuçlanan 17 davadan 8 hapis, 2 adli para cezası, 3 tanesi takipsizlik ve 4 tanesi beraat ile sonuçlanmıştır.**
- **2010 yılı - sonuçlanan 7 davadan 6 tanesi takipsizlik ve 1 tanesi beraat ile sonuçlanmıştır.**

Toplam 87 davadan 73'üne ilişkin henüz veri sağlanamamıştır.

Eylem Planı

Alt Çalışma Grubu

- **Satış-** Emniyet Genel Md, Adalet Bakanlığı ve TAPDK
- **Belge isteme-** Ankara'da bir kaç okulda KGTA
- **Toplum bilinci-** TAPDK, Sanayi ve Ticaret Odası, Tüketici Hakları ve Grup 1...
- **Satış noktaları-**Yönetmelik...
- **Oyuncak, Gıda-** Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve izleme
- **Gençler-** Üniversiteler...

Tütün Kullanma Davranışı

- Aile, akran, lider...sosyal etmenler göz önüne alınmalıdır...
- Toplumun tüm katmanlarına yönelik geniş kapsamlı tütün kontrolü programı içinde ulaşılabilirlik ile ilgili müdahalenin de yer alması

Türkiye (2050) ek müdahale olmadığı durumda;

6,4 milyon genç (15 yaş altında) yetişkin olduklarında içici olacaklar ve 2,57 milyon genç tütün ile bağlantılı hastalıklar sebebiyle zamanından önce öleceklerdir.

Yürekli A, Önder Z, Elibol HM, Erk N, Çabuk A, Fisunoğlu M, Erk SF ve Chaloupka FJ. Uluslar arası Tüberküloz ve Akciğer Hastalıkları İle Mücadele Derneği. ISBN: 978-2-914365-76-5, Paris, 2010.

***Katkı ve katılımınız için
teşekkür ederim...***

Hilal Özcebe